

ковані матеріали без будь-яких дозволів, а щодо пост-принтів, то більшість журналів уже дозволяє авторам архівувати їхні надруковані статті.

Якщо архіви підтримують протокол обміну метаданими Ініціативи Відкритих Архівів (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting – OAI-PMH), то вони будуть сумісні з іншими ресурсами, і користувачі зможуть знайти матеріали таких архівів, навіть не знаючи про їхнє існування, розташування й зміст. Нині існує безкоштовне програмне забезпечення із відкритим кодом для створення й підтримки таких OAI-сумісних архівів, яке активно застосовується у світі. Найбільш популярні тут E-print та DSpace.

Ініціатива набула досить широкого розповсюдження. В 2006 р., за даними Директорії репозитаріїв відкритого доступу¹, у світі нараховувалося вже більше 770 відкритих архівів у 41 країні світу, чи 739 OAI-сумісних репозитаріїв відкритого доступу у Реєстрі репозитаріїв відкритого доступу² із більш ніж 3 млн. одиниць інформації, де окрім друкованих статей архівуються ще не надруковані статті, бакалаврські, магістерські роботи, докторські дисертації тощо. Такі наукові цифрові колекції дають змогу оперативно працювати з різним цифровим контентом, швидко готувати онлайнві навчальні матеріали, електронні часописи й книжки. Серед лідерів у створенні інституційних репозитаріїв – Німеччина, Нідерланди, Австралія, Норвегія, де репозитарії є майже в усіх університетах. Середня кількість публікацій у репо-

зитарії сягає близько кількох сотень, хоча у Нідерландах приблизно 25% всієї наукової продукції знаходиться у репозитаріях, і ця кількість зростає. За останніми даними, новий інституційний репозитарій з'являється у світі щодня.

Отже, Відкритий Доступ та розвиток відкритих інституційних архівів (репозитаріїв) – нова модель наукової комунікації, що починає народжуватися і дуже активно впроваджуватися, формує нові можливості спілкування академічної громади світу та розповсюдження наукової інформації в електронну епоху. Ця модель забезпечує нові якісні можливості, які потрібно активно використовувати і академічній спільноті України. Тому таким важливим для нас є її практичне запровадження. Крім того, Національний університет "Києво-Могилянська академія" та Український Католицький Університет за підтримки Міжнародного фонду "Відродження" реалізують пілотні проекти зі створення інституційних репозитаріїв. Відпрацьовану модель та технологію створення буде запропоновано академічній спільноті України найближчим часом.

Презентації та інші матеріали конференції доступні на сайті <https://dspace.gla.ac.uk/handle/1905/644> (до речі, електронному архіві Університету Глазго, виконаному в Dspace). Вони, безумовно, стануть у пригоді українським фахівцям при створенні інституційних репозитаріїв та інших проектів у царині електронних ресурсів.

¹ The Directory of Open Access Repositories – OpenDOAR. – Mode of access: WWW.URL: <http://www.opendoar.org>. – Title from the screen.

² Registry of Open Access Repositories (ROAR). – Mode of access: WWW.URL: <http://archives.eprints.org/>. – Title from the screen.

ОСОБИСТІ КНИЖКОВІ КОЛЕКЦІЇ У ФОНДІ СУМСЬКОЇ ОУНБ

КНИЖКОВІ СКАРБИ УКРАЇНИ

ІЗ плином років, зміною суспільно-політичних формацій, ідеалів бібліотека незмінно виконує свою головну функцію – забезпечення кожному члену суспільства вільного доступу до інформації, до набутків інтелектуальної і творчої діяльності людей.

У фондах нашої бібліотеки зберігаються великі книжкові багатства майже 50 мовами світу. Значну цінність становить зібрання краєзнавчої літератури.

Відділ краєзнавчої літератури та бібліографії створено в бібліотеці у 1986 році. Щорічно він обслуговує майже 2 тис. користувачів, а його фонд налічує понад 4,5 тис. документів. Працівники відділу складають краєзнавчі бібліографічні покажчики актуальної тематики, проводять заходи з популяризації краєзнавчої літератури, виконують різноманітні запити користувачів.

Зрозуміло, що ефективність краєзнавчої роботи залежить від наповнення фонду. Тому значна увага приділяється не тільки його формуванню, але й вивченню, розкриттю, поповненню, особливо книгами,

виданими у XIX-XX століттях. Комплектування фонду бібліотеки здійснюється через обмінні фонди, книжкові магазини, шляхом отримання обов'язкового безоплатного примірника видань, що виходять на території області, за рахунок дарів книг самими авторами, фундаціями, а також зібрань, переданих за заповітами із приватних колекцій.

Найбільшим таким даром стала бібліотека сумського краєзнавця Геннадія Терентійовича Петрова. Це ім'я відоме багатьом. Г. Петров народився в Сумах. Закінчив факультет журналістики Львівського університету. Навчався в аспірантурі Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнографії. Працював відповідальним секретарем у районних газетах, згодом – у Сумах, а з 1990 року в редакції сумського тижневика "Панорама Сумщини". Завдяки йому це видання користувалося значним попитом у сумчан.

Т. Калашник

Геннадій Терентійович друкував свої краєзнавчі дослідження, якими було повернуто із забуття імена таких видатних особистостей, як О. Олень, Я. Мамонов, В. Нарбут, П. Куліш, М. Лукаш та багатьох інших. Г. Петров був організатором культурно-масових заходів, присвячених пам'яті П. Куліша, М. Лукаша, ініціатором встановлення меморіальних дощок О. Олесю, М. Лисенку, Б. Грінченку. Завдяки йому на Сумщині почали проводитися Лисенківські свята мистецтв (с. Шпилівка Сумського району), Паліцинські читання (с. Залізник Сумського району). В його доробку понад 1 500 газетних публікацій, теле-, радіопередач. Він знайшов та оприлюднив велику кількість документальних матеріалів, пов'язаних із жителями і творчістю забутих та репресованих діячів науки, культури.

Г. Петров вважав, що головне у житті людини – щоб її оточували книги. Він належав до того покоління українських інтелігентів, для яких наявність особистої бібліотеки була першорядною потребою, книги – невід'ємною частиною інтелектуального життя. Збирання книг, “вічних супутників”, відповідало його прагненню до самовдосконалення, допомагало здійсненню науково-дослідної краєзнавчої роботи.

Особиста бібліотека книголюба нараховувала майже 7 тис. прим. Літературознавство, історія, філософія, мистецтвознавство, краєзнавство – до всього він мав жагучий інтерес.

Будучи найактивнішим читачем і другом нашої бібліотеки, доповідачем на літературних вечорах і зустрічах, цікавим співрозмовником, ще за життя Геннадій Терентійович подарував книгозбірні чимало видань, серед яких такі рідкісні, як: “Стихотворення” В. Нарбути, “Цитаделі духа” О. Ольжича зі своїм напутнім словом: “Хай живе в наших серцях дух Олега Ольжича, і тоді ми вічні”.

Частину краєзнавчих видань із власного зібрання (близько 700 прим.) Г. Петров заповів нашій бібліотеці. Всі вони відображені у каталогах з поміткою на картках: “З бібліотеки Г.Т. Петрова”. Цей духовний скарб старанно зберігається окремою колекцією у відділі краєзнавчої літератури та бібліографії.

Збирання користується великим попитом у користувачів, перш за все тому, що воно належало відомому краєзнавцю і містить досить рідкісні та цікаві книжки. Ця колекція є цінним доповненням до основного фонду бібліотеки.

Більшу частину з цих друків складають твори письменників-земляків та література про них, праці вчених нашого краю. Серед раритетів: “Природа и население Слободской Украины” (С.Пб., 1918), «Описание Ахтырского Свято-Троицкого монастыря и иконы Божией Матери “Всех скорбящих радость”, находящейся в монастыре...» (О., 1907), “Роменская старовина. Исторические, статистические и бытовые записки о городе Ромны до нашего времени...” И. Курилова (Ромны, 1897), “Чернігів і північне Лівобережжя. Огляди, розвідки, матеріали” (Під ред.

акад. М. Грушевського.– К., 1928), “Український театр. Частина 2” О. Білецького, Я. Мамонтова (1941). Багато книг з колекції давно стали бібліографічною рідкістю: “Антон Лосенко и русское искусство XVIII столетия” А.Л. Кагановича, “Композитор П.І. Сеніца: Життя і творчість” (1965), “К.О. Трутовський. Нарис про життя і творчість” (К., 1955), праця шосткінського краєзнавця І. Абрамова “Под родным солнцем” (С.Пб., 1914) та багато інших.

Глибоке і всебічне вивчення кожного видання дає право зробити висновок, що збиранням книг краєзнавець займався протягом багатьох років свого життя. Книги в основному купувались у книжкових магазинах. Чимало особистих видань надсилали йому друзі, вчені, діячі мистецтв, науки, письменники, автори-початківці, про що свідчать дарчі записи на знак “великої поваги”, “дружби”, “вдячності за підтримку” тощо. На книгах є дарчі надписи народного художника України М. Лисенка, вчених Л. Новиченка, П. Охріменка, А. Народицького, Ю. Ступака, В. Звагельського, краєзнавців Б. Ткаченка, В. Терлецького, поетів і письменників А. Гризуна, Ю. Царика, В. Скакуна, І. Корнющенка, М. Гриценка та ін.

Посторінковий перегляд книг дозволяє познайомитися з Петровим-читачем. Тексти поміток, окремі записи на полях свідчать про інтенсивну професійну роботу з виданнями.

Книги з колекції Г. Петрова є важливим джерелом інформації при підготовці до масових заходів бібліотеки, а звертаються до них і науковці, краєзнавці, журналісти у своїй роботі, при написанні власних творів. За допомогою цих видань створено довідники: “Суми. Вулицями старого міста”, “Сумщина в іменах”, “Енциклопедія Сумщини” і т. ін.

Привертає увагу і збирання книг прозаїка Олексія Петровича Столбіна – лауреата літературних премій ім. Миколи Трублаїні (за оповідання “Четвірка з плюсом”) та Миколи Хвильового (за збірку оповідань “Інопланетяни в Комишах” і публіцистичну книгу “Крізь терни...”), призера республіканського конкурсу на кращу книгу про сучасну молодь (“Залишаюся собою”), члена Національної спілки письменників України. З 1980 до 2002 року О. Столбін очолював обласне літературне об'єднання, а 1985 року, коли було створено Сумську письменницьку організацію, його обрано її головою. Олексій Петрович – автор 20 книг прози та 47 оповідань. У рік свого 80-річчя він подарував бібліотеці свої книги з дарчими надписами. Ці видання зберігаються у фонді відділу краєзнавчої літератури та бібліографії з поміткою “З бібліотеки О.П. Столбіна”.

Крім особистих колекцій, у фондах нашої бібліотеки є книги, подаровані діячами мистецтв, викладачами навчальних закладів, літераторами, краєзнавцями та ін. Ця література широко використовується в роботі відділів ОУНБ – при оформленні тематичних переглядів, проведенні бібліографічних оглядів, презентацій книг, є популярною у читачів.